

RECENZE

TRELLOVÁ, L.: *Ústavnoprávne aspekty územnej samosprávy*. Bratislava, Wolters Kluwer 2018, s. 228, ISBN 978-80-8168-842-3.

Pri štúdiu ústavnoprávnej literatúry ma zaujala monografia, ktorá svojím obsahom vybočuje z radu publikácií venovaných tomuto odvetviu práva. Aj keď územná samospráva nepochybne patrí do matérie ústavného práva, akoby sa na ňu zabúdalo, prinajmenšom sa jej v odbornej literatúre venovanej ústavnému právu nevenuje náležitý priestor. Autorka recenzovaného vedeckého diela zaplnila práve túto pomyselnú dieru v ponuke právnickej spisby a tým umožnila čitateľom obohatiť svoje vedomosti aj v tejto oblasti.

Autorka monografie zasvätila svoj profesijný život ústavnému právu pred viac ako pätnástimi rokmi a určite nie je v odborných kruhoch neznáma. Napriek tomu mi dovoľte ju aspoň v stručnosti predstaviť. Doc. JUDr. Lívia Trellová, Ph.D. pôsobí na Katedre ústavného práva na Univerzite Komenského v Bratislave. Titul docent ústavného práva získala v roku 2018, po úspešnom habilitačnom konaní. Vo svojej vedeckej činnosti sa venuje najmä ústavnoprávnemu vymedzeniu územnej samosprávy. Je autorkou, resp. spoluautorkou dvoch monografií, spoluautorkou viacerých učebníc najmä z oblasti ústavného práva, viacerých odborných a vedeckých článkov, autorsky sa spolupodieľala aj na komentári k Ústave SR.

Recenzovaná publikácia vystavuje kritickú analýzu vybrané ústavnoprávne aspekty územnej samosprávy, osvetľuje pôvod samosprávnej moci a jej vývoj v národnom a medzinárodnom prostredí, venuje sa otázke vplyvu samosprávy na deľbu moci, analyzuje formy uskutočňovania územnej samosprávy v podmienkach Slovenskej republiky a vyčleňuje značný priestor ústavnému princípu územnej samosprávy.

Monografia je z formálneho hľadiska členená na päť častí.

V predhovore autorka vysvetľuje skutočnosti, ktoré ju viedli k napísaniu tohto diela. Uvádza, že práve obšírnosť témy územnej samosprávy, jej závažnosť a jej význam ju inšpirovali k tomu, aby analýzou vybraných ústavnoprávných otázok prispela k odbornému diskurzu zaoberajúcemu sa touto problematikou. Taktiež upozorňuje, že aj keď má samospráva výsadné postavenie v ústavnoprávnom postavení, dodnes sa jej v teoretickej ústavnoprávnej oblasti nevenuje pozornosť, aká jej právom prináleží.

Prvá časť recenzovaného diela sa zaoberá konceptom územnej samosprávy, jeho vyjadrením v horizontálnej a vo vertikálnej deľbe moci v štáte a pôvodom právnej úpravy samosprávy. Táto časť opisuje historický vývoj územnej samosprávy, vysvetľuje rozdiely v nazeraní na samosprávu v kontinentálnom

a anglo-americkom právnom systéme. Autorka opiera svoj výklad o názory mnohých významných právnych teoretikov z oboch právnych systémov, čím v čitateľovi vzbudzuje ešte väčší záujem o danú tému. Avšak, najväčšmi v tejto časti diela zaujme autorkino spracovanie otázky „štvrtej moci v štáte“. Ako sama zdôrazňuje, myšlienka municipálnej moci - *pouvoir municipal* nie je ničím novým, zaoberali sa ňou už teoretici pred niekoľkými storočiami. Hlavnou otázkou, ktorá je pri koncepcii „štvordelenia štátnej moci“ prítomná je, či sa ľud ako suverén zbavil všetkej moci tým, že ju preniesol na Montesquieho tradičné tri druhy moci (zákonodarná, výkonná, súdna), alebo ňou naďalej disponuje a môže ju teda uplatniť aj prostredníctvom územnej samosprávy.

Druhá časť sa venuje územnej samospráve v podmienkach Slovenskej republiky, z pohľadu ústavného práva a genéze ústavnoprávnej úpravy v našom štáte. Prvé strany ponúkajú základné vymedzenie pojmov, potrebných pre hlbšiu ústavnoprávnú analýzu. Nasleduje dôsledný rozbor štvrtej hlavy Ústavy SR. Táto časť tvorí, podľa môjho názoru, nosnú časť publikácie. V podaní autorky mení čitateľovu optiku na rámcovú úpravu územnej samosprávy v našom základnom zákone. Svoj výklad veľmi vhodne autorka dopĺňa rozhodnutiami Ústavného súdu SR ako aj zákonnou úpravou samosprávy.

Tretia časť monografie približuje úpravu územnej samosprávy v kontexte ústavných princípov právneho štátu. Autorka sa zaoberá otázkou či je princíp územnej samosprávy vyjadrený v Ústave SR. Dospela k názoru, že aj keď nie je explicitne v našej ústave vyjadrený, je ho možné vyvodiť z obsahu štvrtej hlavy ústavy, z rozhodnutí Ústavného súdu SR, v ktorých jeho prítomnosť v slovenskom ústavnom systéme opakovane potvrdil, ako aj z previazanosti ustanovení štvrtej hlavy Ústavy SR s ďalšími ústavnými princípmi. Tento názor autorka v publikácii podložila aj predmetnými rozhodnutiami a analýzou jednotlivých článkov a ich vzájomnej súvislosti.

Vo svojej štvrtej časti nám recenzované dielo ozrejmuje ústavné právo na územnú samosprávu. Stretávame sa tu s prirodzenoprávnou, štátoprávnou a politickou teóriou samosprávy. Podobne ako princíp územnej samosprávy, ani právo na samosprávu nie je v Ústave SR výslovne zakotvené. Rovnako sa však dá výkladom vyvodiť z jej ustanovení a zo vzájomnej súvislosti týchto ustanovení s konštitucionálnymi princípmi. Autorka v tejto časti predkladá zaujímavý názor na charakter ústavného práva na samosprávu. Ozrejmuje, že aj judikatúra ústavného súdu priznáva tomuto právu podobu kolektívneho práva, ktoré prináleží miestnemu spoločenstvu, ktoré formuje obec. Právo na územnú samosprávu je teda kolektívne právo, ktorého nositeľom je obec, ale aj obyvatelia obce tým, že využívajú svoje právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí. Autorka sa okrem samotného definovania práva na územnú samosprávu zaoberá aj jeho obsahom. Upozorňuje na také problémy, akým je združovacie právo obcí, ktoré by bolo možno vhodnejšie pretransformovať

na povinnosť obcí sa združovať, v prípade, ak nie sú schopné samostatne zabezpečovať plnenie svojich úloh.

Piata časť recenzovaného diela sa zaoberá jednou z dôležitých foriem činnosti územnej samosprávy, normotvorbou obcí, ktorá je prejavom ústavného práva obcí na samosprávu. Analyzuje ústavnú úpravu normotvorby obce, či už v oblasti samosprávnej pôsobnosti, alebo v oblasti prenesenej štátnej správy. Autorka vysvetľuje, že hoci je normotvorná právomoc priznaná aj vyššiemu územnému celku, spracovaní tejto problematiky sa zámerne vyhla, keďže by bola v podstatnej miere duplicitná.

Po piatich častiach a krátkom závere nasleduje zoznam použitej literatúry. Publikácia neobsahuje menný a vecný register, ani vysvetlivky a zoznam skratiek. V monografii absentuje aj resumé v cudzom jazyku.

Jazyk a štýl použitý v monografii predpokladá istú čitateľovu vyspelosť. Autorka nezľahčuje svoje názory a argumenty esejistickým štýlom, čo však nie je pri odborných dielach ani potrebné. Kladne hodnotím že text nie je zbytočne „popretkávaný“ cudzími slovami. Náročnosť textu je aj napriek tomu pomerne vysoká.

Oceňujem rozsiahly poznámkový aparát, obsahujúci množstvo odkazov na judikatúru a na diela právnych teoretikov, či už súčasných, alebo tých z minulosti. Recenzovaná monografia je dielom ponúkajúcim kritickú analýzu vybraných ústavnoprávných otázok. Autorke sa nepochybne podarilo dosiahnuť cieľ, ktorý si určila, a to upozorniť na postavenie územnej samosprávy, ktorá je popri štátnej moci dôležitou súčasťou verejnej moci, a vytvoriť dôstojný základ pre ďalší výskum tejto problematiky.

Recenzovanú monografiu možno odporučiť nie len odborníkovi z praxe, ale aj študentovi právnických fakúlt, u ktorých sa však predpokladá, že majú osvojené základné vedomosti. Publikácia je vhodná pre záujemcov o hlbšie poznatky zo slovenského ústavného práva, ako aj pre tých, ktorí sa sústreďia na správne právo. Dovoľujem si vysloviť názor, že recenzované dielo môže byť prínosným aj pre zamestnancov územnej samosprávy.

Mária Bezáková

VÍCHA, O.: *Zákon o geologických pracích. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 300 s., ISBN 978-80-7598-743-3.

Byť lze konstatovat, že recenzovat komentáře je poměrně složité, tento komentář nesmí ujít pozornosti. Autor tohoto komentáře působí na katedře správního práva a finančního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci se právem životního prostředí intenzivně zabývá a zaměřuje se právě na horní právo a geologické práce. Předmětným komentářem navázal na svůj předchozí komentář VÍCHA, Ondřej. *Horní zákon. Zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, 992 s. ISBN 978 80 7552-557 4.¹⁾ Autor tak spolu s nyní recenzovaným komentářem vytvořil ucelené a stále aktuální pojednání k dané problematice.

O vysoké kvalitě komentáře svědčí i recenze fundovaných odborníků se zkušenostmi jak akademickými, tak praktickými, a to doc. JUDr. Ivany Průchové, CSc., z katedry práva životního prostředí a pozemkového práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a doc. JUDr. Vojtěcha Stejskala, Ph.D., z katedry práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy, které byly publikovány v souvislosti s jeho vydáním.

Komentář představuje významný přínos pro každého, kdo potřebuje blíže osvětlit otázky spojené s výkladem této právní úpravy. Přispívá k poznání dané problematiky nejen z teoretického pohledu právní vědy, ale především je užitečný pro praxi. Nejen pro občany, kteří se s touto problematikou mohou setkat, nýbrž i pro správní orgány, které vykonávají veřejnou správu v této oblasti. Mimo jiné v oblasti veřejné správy geologických prací působí krajské úřady. Autor této recenze, který pracuje na krajském úřadě, kde se věnuje také této problematice, velmi vítá tento recenzovaný komentář jako pomoc při této práci. Samozřejmě více se toto týká České geologické služby či Ministerstva životního prostředí. Komentář cílí na to být praktickým návodem k získání oprávnění k provádění geologických prací a čtenáře provést všemi právními povinnostmi spojenými s projektováním, prováděním a vyhodnocením geologických prací, včetně správního trestání při nedodržení těchto povinností.

Komentář zohledňuje při výkladu jednotlivých ustanovení dosavadní relevantní judikaturu, a to zejména Nejvyššího správního soudu, Nejvyššího soudu či Ústavního soudu. Neopomíná také prováděcí právní předpisy, respektive vyhlášky, a ani související předpisy Evropské unie. Autor vnímá předmětnou problematiku rovněž v širších souvislostech a dopadech a své zkušenosti předává čtenáři.

¹⁾ Tento komentář recenzován viz též SOVA, A.: Horní zákon. Zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě. Komentář. *Správní právo.* Praha: Ministerstvo vnitra, ročník LII, č. 1/2019, s. 53 – 56. ISSN 0139-6005.

K orientaci v knize přispívá obsah umístěný na jejím začátku. Komentář pojednává o jednotlivých ustanoveních zákona o geologických pracích přehledně tak, jak jsou za sebou řazena v tomto zákoně. Za obsahem následují obsáhlé seznamy zkratk a předpisů citovaných v komentáři. Poté následuje předmluva autora. Předmluva velmi vhodně zahrnuje krátký popis historie právní úpravy dané problematiky na území dnešní České republiky, jakož i vývoje současné právní úpravy, která je následně předmětem komentáře.

Jádro knihy tvoří předmětný zákon, který je uceleně komentován. Nechybí přitom provázání se související právní úpravou například podle občanského zákoníku či stavebního zákona a mnoha dalších právních předpisů. K jednotlivým paragrafům je připojena související judikatura, odkazy na související ustanovení a související předpisy, včetně předpisů Evropské unie, a související literatura. Autor neopomněl ani přechodná ustanovení z novel ke komentovanému zákonu.

Následuje obsáhlý a členěný výčet použité literatury, shrnutí v anglickém jazyce, krátká informace o autorovi, přílohy a věcný rejstřík. Přílohy tvoří úplná znění všech čtyř platných prováděcích vyhlášek ke komentovanému zákonu.

Lze tedy konstatovat, že po obsahové stránce je kniha členěna velmi přehledně. Nelze se však ubránit dojmu, že čtenářsky přívětivějšího řešení by bylo dosaženo záměnou umístění obsáhlých seznamů zkratk a citovaných předpisů s informacemi o autorovi a umístěním prováděcích vyhlášek hned za samotný zákon, a to přesto, že struktura tohoto komentáře odpovídá obecně používané struktuře komentářů zákonů.

Autor komentáře neopomíná věnovat se také věcem, které jsou obecně mylně považovány spíše za okrajové, jako je například problematika rozhodování správních orgánů v pochybnostech. Zákon o geologických pracích v § 2 odst. 6 stanoví, že „*v pochybnostech ministerstvo rozhodne, zda některá činnost je geologickou prací, popřípadě zda jde o geologický výzkum nebo geologický průzkum a jakou jeho etapu*“. V komentáři jsou mimo jiné rozebrány obě možnosti zahájení řízení, tj. jak z moci úřední, tak na žádost, přičemž je věnována pozornost nutnosti vymezení okruhu účastníků řízení podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“). Byť lze podle názoru autora této recenze konstatovat, že citované ustanovení o řízení v pochybnostech je speciální právní úpravou s aplikační předností a jiným správním řízením, které podle § 142 odst. 2 správního řádu vylučuje aplikaci tohoto ustanovení správního řádu o řízení o určení právního vztahu, nijak to nepopírá možnost zahájení řízení v pochybnostech i na základě žádosti, a nemá to tedy vliv na celkové závěry recenzovaného komentáře v této souvislosti.

Autor jednoznačně uvedl, ke kterému dni je jeho dílo zpracováno, respektive že je zpracováno podle právního stavu ke dni 1. 1. 2020. Neměnnost

právního předpisu bývá spíše výjimkou. Ovšem ke dni zpracování této recenze²⁾ nedošlo k žádné změně zákona o geologických pracích, a recenzovaný komentář je proto stále aktuální.

Kniha je díky všemu uvedenému, včetně odbornosti autora, využitelná pro rozmanitý okruh čtenářů a využitelná nejen pro osoby prakticky působící v oblasti geologických prací, ale také například pro úředníky správních orgánů, soudce či advokáty řešící věci související s touto problematikou, pro osoby působící na vysokých školách, v oblasti vědy a výzkumu, jakož i pro vlastníky či uživatele nemovitostí a další osoby dotčené geologickými pracemi, potažmo tedy pro širokou veřejnost.

Celkově lze konstatovat, že jde o velmi přínosnou knihu. Problematika je zpracována komplexně a přehledně. Kniha umožňuje pochopení důvodů, respektive účelu dané právní úpravy. Přispívá ke srozumitelnosti dané problematiky a ke správnému vykládání a používání zákona o geologických pracích. Je prakticky využitelná.

Aleš Sova

KOVÁŘOVÁ, D.: *Abeceda rodinného práva*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 296 s., ISBN: 978-80-7598-711-2.

„Právo je natolik silový nástroj, že v rodinných vztazích způsobí více škody než užítu.“

„Existuje jen velmi málo možností, jak se dá ovlivnit jednání jiných lidí. Takřka žádná možnost není právní. ...“

Daniela Kovářová

Publikace vyšla v listopadu roku 2020 v edici PRÁVO PRAKTICKY nakladatelství Wolters Kluwer ČR.

Navzdory shora uvedeným citátům autorky této publikace, paní JUDr. Daniely Kovářové, se čtenář v publikaci dozví vše potřebné o právních institutech rodinného práva, jeho vazbách na ostatní odvětví práva občanského (zejména právo majetkové), na právo trestní i na právo správní (v souvislosti s matričními otázkami).

Publikace obsahuje pojednání o pojmu „rodina“ jako takovém, o manželských a partnerských vztazích, rodinném společenství, rozvodu a rozchodu, určování otcovství a mateřství, náhradním mateřství, o dítěti jako subjektu práva,

²⁾ Tj. ke dni 11. 8. 2020.

problematicke „únosů“ dětí, o střídavé a společné péči, styku s dítětem, osvojení, výživném, dalších vyživovacích povinnostech, znaleckých posudcích, mediaci, výkonu rozhodnutí v rodině, spoluvlastnictví v rodině, manželském vypořádání, rodinném nástupnictví, rodinné ústavě, domácím násilí a závěrem i o vztazích v rodině jako takových. Autorka o všech těchto tématech píše nejen z pohledu právníka, ale z pohledu empatického celostního právníka, „advokáta, který léčí“.

Text knihy v sobě spojuje nesporné spisovatelské kvality autorky s její dlouholetou advokátní zkušeností s problematikou. Čtivost knihy není tudíž zdaleka její jedinou předností. Obsahuje totiž kromě základní judikatury k tématu, vzorů právních úkonů a pohledu *de lege ferenda* na některé instituty rodinného práva (například tzv. manželské povinnosti II. řádu) především praktické postřehy a rady jak právníkům, kteří s rodinným právem pracují, tak především lidem, kteří chtějí prostřednictvím institutů rodinného práva řešit svoje vlastní složité osobní situace. Proto její četbu lze doporučit každému bez ohledu na jeho odbornost.

Zároveň se autorka nebojí otevřeně projevit své názory. Poněkud dráždivě tak může na některé jedince působit autorčino vyjadřování se k vazbě právního pojetí rodiny na uzavření manželství (zdánlivě dehonestálně může působit například obrat „glorifikovaný papír“ a další obdobné obraty). Jsem však přesvědčena, že jde o záměr autorky více podnítit v odborných kruzích diskusi ohledně smysluplnosti přetrvávajícího tradičního pojetí rodiny v právu. Autorka přitom poukazuje na nevyváženost přístupu k fakticky existujícím typům rodin a právní reflexe této reality. Tento svůj postoj argumentačně podporuje odkazem na judikatorní vymezení pojmu rodina.

Naopak tradiční zásadu *mater semper certa est* autorka jednoznačně doporučuje zachovat, svůj názor opět argumentačně podkládá a na skutečných případech ilustruje důležitost zachování této zásady.

Dráždit by mohla i doporučení kolegům z advokacie, jsou však podložena životní i profesní zkušeností a právě v nich se skrývá velká přidaná hodnota celé publikace.

Autorka dává nahlédnout i do obsahu návrhů na změny právních úprav, které se problematiky týkají (například tak „varuje“ před zamýšleným navýšením soudního poplatku za sporný rozvod, státní správu pak před zamýšleným přesunem řešení dohodnutých rozvodů ze soudní agendy do agendy matričních úřadů).

Praktické jsou údaje o finančních nákladech na soudní řízení, na provedení právních úkonů advokátem, na znalecké posudky (paternita, psychologické posudky), autorka se však nevyhýbá ani sdělení částky spojené se zajištěním náhradní matky dítěte. U výkonů soudních rozhodnutí se čtenář bez obalu dozví o statistice jejich úspěšnosti.

Značná část je věnována dítěti, jeho potřebám, způsobu vnímání světa v jednotlivých etapách dětství; participačním právům dítěte – to je důležité i pro správní úřady, a to nejen orgány sociálněprávní ochrany dětí.

Poslední kapitola RODINNÍ ODBORNÍCI by se měla, alespoň v části „Kde hledat autority“, tesat do kamene nebo ještě lépe - učit v rámci občanské výchovy na základních školách. Záleží především na lidech samotných, jestli právo bude nebo nebude fungovat.

Co říci na závěr? Jediným opravdovým negativem, které pro mě z knihy plyne, je mé vědomí, že patřím mezi „starší pamětníky“, neboť si vybavuji pojem BSM.

Petra Gronwaldtová Wagnerová